

POSUDEK

Burianová, Kateřina: Problematika třetího funkčního období prezidenta v Africe“ případová studie Zambie. Hradec Králové: Filozofická fakulta (diplomová práce), 2020. 119s.

Diplomantka si vybrala velmi aktuální téma, na které se dnes soustředí pozornost řady předních politologů a afrikanistů. Za posledních deset – dvacet let můžeme sledovat téměř v polovině afrických zemí snahu jejich prezidentů, kterým vypršel druhý mandát, o prosazení třetího mandátů či prodloužení jejich prezidentské vlády ať již změnou ústavy nebo jiným způsobem (odkládání voleb, referendem). Problematika demokratického vládnutí v Africe tak dostává novou zajímavou dimenzi, která si zcela určitě zaslouží hlubší analýzu.

Jak oponent naznačil výše, jedná se o velmi nosné a aktuální téma, které přináší řadu nových zajímavých pohledů na možnosti, jak zabránit současným africkým prezidentům nedemokratické prodloužení jejich mandátů. Ve svém výzkumu se diplomantka zaměřila na Zambii, jako jednu z prvních zemí (skutečně první africkou zemí byla Namibie, kde se S. Nujomovi podařilo ústavní klíčkou získat třetí prezidentský termín), kde došlo k pokusu tehdejšího prezidenta F. Chiluby o prodloužení prezidentského mandátu. Téma je vymezené obdobím od zahájení demokratizačního procesu v roce 1990 až do poloviny roku 2001, kdy F. Chiluba oficiálně oznámil, že nemá v úmyslu potřetí kandidovat na prezidenta. Celkové pojetí výzkumu je odpovídající zvolenému teoretickému konceptu a metodologii a stanovené cíle jsou danými metodami dosažitelné.

Hlavním cíle diplomové práce bylo zjistit, z jakého důvodu prezident Chiluba neuspěl ve své snaze znovu kandidovat, podrobně zmapovat postoje a argumentaci hlavních aktérů, kteří proti jeho dalšímu funkčnímu období vystupovali a pokusit se odpovědět na otázku, kterého z klíčových aktérů lze považovat za hlavní důvod jeho neúspěchu. Na první pohled se jedná o velmi ambiciózní cíle pro badatele z České republiky, ale díky výjezdu diplomatky do Zambie a možnosti přístupu k novinovému archivu vládního tisku Times of Zambia a opozičního deníku The Post se cíle diplomové práce podařilo zvládnout.

Diplomová práce vychází z teorie rozdělení politické moci, teorie prezidentských systémů a zejména se opírá o teoretický koncept omezeného počtu prezidentských mandátů. Zatímco v případě dvou první teorií jde především jen o stručný přehled této problematiky, v teoretickém konceptu omezeného počtu prezidentských mandátů diplomantka pronikla do potřebné hloubky, představila všechny relevantní práce a zvláštní pozornost pak věnovala teoretickým konceptům omezeného počtu prezidentských mandátů v Africe. V teoretické části nejen přibližuje současnou situaci v Africe, ale snaží se zobecnit i faktory ovlivňující rozhodnutí prezidenta usilovat o prodloužení svého mandátu a následně faktory ovlivňující úspěch či neúspěch. Nakonec volí tři základní východiska pro empirický výzkum, vliv síly občanské společnosti, schopnosti opozičních stran mobilizovat proti třetímu termínu a přesvědčení prezidenta, že dokáže i po případném odstoupení si udržet vliv. Domnívám se, že vybraný teoretický koncept i zvolená metodologie je odpovídající k naplnění hlavních výzkumných cílů diplomové práce.

Struktura diplomové práce je logická, po úvodu následuje kapitola věnovaná teoretickému rámci (teorie rozdělení politické moci, teorie prezidentských systémů a teoretický koncept omezeného počtu prezidentských mandátů), následně je čtenář krátce seznámen s historickým kontextem politické situace po získání politické nezávislosti do konce 90. let a následuje empirická kapitola, ve které diplomantka zkoumala postoje a argumentace klíčových aktérů proti třetímu mandátu. Na základě více jak 250 článků v tehdejší tisku (za období leden 2001–květen 2001) je pozornost věnována jak postoji vládnoucí MMD, tak opozičních politických stran. Zvláštní pozornost je pak věnována postoji dalších klíčových aktérů tohoto procesu, církvi, tradičních elit a postoji různých aktérů občanské společnosti (odborné organizace, ženské organizace, Oasis fórum, právnické, vzdělávací a mládežnické organizace, atd.). Kapitola věnovaná postoji zahraničních aktérů (kteří určitě nejsou součástí občanské společnosti) měla být zařazena do zvláštní kapitoly, což uniklo jak doktorandce tak vedoucímu práce. Všechny kapitoly mají logickou strukturu a výstavbu, po představení politického aktéra následuje zevrubná analýza jejich postojů v denním tisku a kapitoly končí krátkým shrnutím, ve kterém je zdůrazněn význam konkrétních aktérů v tomto procesu.

Úvod diplomové práce obsahuje všechny základní informace. Po krátkém uvedení do problematiky a zdůvodnění, proč si diplomantka za případovou zemi vybrala Zambii, následuje stručný přehled vývoje problematiky omezeného prezidentského limitu v Zambii. Následuje velmi detailně zpracovaný koncept metodologie (případová studie) a popis struktury diplomové práce. Autorka vysvětluje, že doposud v odborné literatuře nebyla zpracována detailní analýza dobového tisku, která může mnohem hlouběji osvětlit zajímavé politické procesy v 1. polovině roku 2001, jejichž důsledky přiměly Chilubu přestat usilovat o třetí prezidentský mandát. Dále autorka velmi přesně definuje výzkumné otázky a podotázky (který aktér byl rozhodující, jaké byly argumenty klíčových aktérů vystupujících proti snaze Chiluby kandidovat potřetí). Součástí úvodu je i velmi detailní zpracování současného stavu bádání v dané problematice, kde autorka představuje prakticky všechny klíčové teoretické práce týkající se prezidentských termínů (VonDoepp (2005a), D. N. Posner a D. J. Young (2007, 2018), G. Maltz (2007), N. Cheesman (2010), A. Baturu (2010, 2019) atd. a vzhledem k výběru případové studie zmiňuje i základní přehledové práce týkající se politických dějin Zambie po roce 1990.

Závěr diplomové práce je vyvážený, diplomantka představuje odpovědi na výzkumné otázky a systematicky vysvětluje hlavní příčiny, proč se F. Chiluba nakonec nepokusil o schválení třetího prezidentského termínu. V závěru postupně pojednává o úloze všech klíčových aktérů, kteří přispěli v Zambii k tomu, že nedošlo ke změně ústavy. Diplomantka se shoduje s některými autory, že významnou úlohu sehrálo anti-chilubovské křídlo uvnitř vládnoucí MMD a zejména pak odpor některých složek občanské společnosti. Největším přínosem diplomové práce (kromě jiného) je zjištění, že na rozdíl od jiných autorů se diplomantka neztotožnila s doposud jednoznačným pohledem na občanskou společnost jako jedolitého klíčového aktéra, ale poukazuje na skutečnost, že díky analýze dobového tisku se podařilo prokázat protichůdné tendence v různých občanských skupinách. Taktéž narazila na zajímavou skutečnost, že řada stoupenců Chiluby odmítla jeho další prezidentský mandát ne z toho důvodu, že by nevěřili v jeho vůdcovské schopnosti, ale byla pro ně rozhodující integrita ústavy jako pevného demokratického základu zambijské společnosti.

Diplomová práce se opírá o velmi podrobnou pramennou základnu a sekundární zdroje. Autorka byla schopna shromáždit prakticky veškerou odbornou literaturu k danému tématu a ve svém empirickém výzkumu vycházela z více jak 250 novinových článků ve vládnoucím, tak opozičním tisku. Autorka prokázala vysoké schopnosti interpretace nejrůznějších informací získaných z dobového tisku a odborné literatury, opakovaně prokázala kritický přístup k hodnocení úlohy klíčových aktérů a byla schopna argumentovat s nepřiliš přesnými závěry svých předchůdců při výzkumu dané problematiky.

Po formální stránce je práce čtivá, neobsahuje téměř žádné gramatické chyby a je stylisticky na velmi dobré úrovni. Autorka zvládla citační normu katedry. Aby byl text přehlednější, autorka se rozhodla citace z novin uvádět v rámci poznámkového aparátu. Díky tomu je v práci obsaženo téměř 300 poznámek (276). I to ukazuje na extrémně pečlivou práci diplomantky ve svém základním výzkumu.

Diplomová práce je nadstandardní, diplomantka se velmi dobře vyrovnala s teoretickým rámcem, představila všechny poslední přístupy k výzkumu dané problematiky a aplikovala teoretický koncept pro výzkum prezidentských termínů v Zambii. Na základě pečlivé analýzy více jak 250 článků vládního a opozičního tisku pak poukázala na význam politických aktérů, kteří zabránili F. Chilubovi potřetí kandidovat na prezidenta. Přestože již v minulosti existovaly dílčí studie o příčinách, proč Chiluba znovu nekandidoval, nicméně neopíraly se o tak důslednou empirickou analýzu. Ta víceméně potvrdila dřívější závěry, nicméně poukázala na významnou roli i dalších aktérů, jejichž úloha nebyla prozatím v odborném tisku příliš akcentována. Svým rozsahem, hloubkou analýzy a metodou výzkumu jde o jednu z nejlepších diplomových prací, které jsem ve své pedagogické kariéře vedl. Z těchto důvodů diplomovou práci doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.
Olomouc, 24, května 2020